

Бігунець Ірина Миколаївна,
аспірант кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ

ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Після набуття чинності Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», внесення численних змін до КПК України серед науковців не вщухають дискусії щодо повноважень захисника у кримінальному провадженні, гарантій його діяльності, механізму реалізації таких повноважень та підвищення їх ефективності на стадії досудового розслідування.

З огляду на специфіку діяльності адвоката-захисника, як суб'єкта кримінального провадження, чітке законодавче врегулювання його правового статусу забезпечує незалежність та неупередженість у прийнятті ним рішень, які гарантуватимуть захист прав та інтересів учасників кримінального провадження. Захисник, як суб'єкт кримінальних процесуальних відносин, володіє власним процесуальним статусом (від лат. status – стан, становище), встановленим нормами права становищем, сукупністю його прав та обов'язків [1, с. 292].

Конституційно гарантоване право на захист у кримінальному провадженні забезпечується завдяки наявності правового інституту захисту і реалізації адвокатом-захисником своїх повноважень. У загальноживаному значенні термін «повноваження» означає право, надане кому-небудь для здійснення чогось [2, с. 684]. Відтак, у структурі повноважень захисника у кримінальному провадженні необхідно виділяти два компоненти: по-перше, це його професійні права, як адвоката, по-друге, це напрямки застосування таких прав під час здійснення захисту у кримінальному провадженні.

Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні, визначаються його правами й обов'язками (ст. ст. 46–47 КПК України), сукупність яких, на думку А.А. Ахундової складає категорію «процесуальний статус» цього суб'єкта процесуальних відносин. Стаття 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», незалежно від того, чи набув адвокат статусу захисника, дублює зазначений перелік прав, проте вже як перелік прав адвоката. Правила адвокатської етики конкретизують статус адвоката й висувають додаткові вимоги щодо його професійної діяльності [3, с.

34].

У ст. 45 КПК України зазначено, що захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію). Захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого у Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю (ст. 45 КПК України) [4].

Для конкретизації відповідних дій вважаємо за необхідне, насамперед, звернутися до прав, якими наділений адвокат-захисник під час здійснення захисту перелічених вище осіб. Так, відповідно до ч. 4 ст. 46 КПК України, захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист якого він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику, з моменту надання документів, передбачених ст. 50 КПК, слідчому, прокурору, слідчому судді, суду. Вказана стаття відсилає до положень ч. ч. 3-5 ст. 42 КПК України, де визначено основний перелік прав підозрюваного та обвинуваченого (цими ж правами, в певному обсязі, володіють і всі інші особи, захист яких передбачено в КПК України – ст. ст. 43, 484, 506) [4].

Право сторони захисту, а значить і захисника, на участь у кримінальному провадженні, впливає зі змісту різних статей КПК. Законодавець передбачає їхні права на участь у доказуванні, зокрема, права підозрюваного (ч. 3 ст. 42 КПК) давати пояснення, показання з приводу підозри (п. 5); збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази (п. 8); брати участь у проведенні процесуальних дій (п. 9); під час проведення процесуальних дій ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу (п. 10); заявляти клопотання про проведення процесуальних дій (п. 12) [4].

На позитивну оцінку заслуговує й передбачене ч. 5 ст. 46 КПК України правило про те, що захисник має право мати конфіденційне побачення з підозрюваним без дозволу слідчого, а відмова від захисника або його заміна повинна відбуватися виключно в присутності захисника після надання можливості конфіденційного спілкування (ч. 2 ст. 54 КПК України) [5]. Відповідно до ч. 8 ст. 95

КПК України, захисник має право отримувати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не є джерелом доказів [4].

Крім цього, у ст. 93 КПК України зазначено, що сторона захисту здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НСРД) та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів [4]. До останніх дій, які є новими для законодавчої моделі діяльності захисника в кримінальному процесі України, зокрема, слід віднести отримання захисником на підставі ухвали слідчого судді чи суду тимчасового доступу до речей і документів та проведення за необхідності їх виїмки, залучення стороною захисту експерта для проведення експертизи, що може бути здійснено як на договірних засадах, так і за клопотанням сторони захисту за ухвалою слідчого судді [5, с. 66].

Таким чином, пізнавальна діяльність захисника у кримінальному провадженні – це діяльність з отримання необхідних відомостей про досліджуваний предмет, тобто про обставини конкретного кримінального провадження. У зв'язку з цим діяльність захисника щодо встановлення обставин кримінального провадження синонімічна його пізнавальній діяльності у ньому. Така пізнавальна діяльність виходить за рамки розумової, оскільки пошук юридично значимих обставин події в минулому події передбачає вчинення захисником активних дій, спрямованих на їх встановлення.

Список використаних джерел

1. Тихомиров О. Д. Юридическая компаративистика: философские, теоретические и методологические проблемы : монография. Киев : Знання, 2005. 334 с.

2. Словник української мови: в 11 томах. Ред. кол.: І.К. Білодід (гол.) та ін.; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. Київ: Наукова думка, 1975. Т. 6. 832 с.

3. Ахундова А.А. Захист прав підозрюваного у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2013. 224 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384> (Дата звернення

22.06.2020).

5. Трофименко В. М. Особливості участі захисника в доказуванні в кримінальному провадженні: деякі теоретико-прикладні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 33(2). С. 165-168.

Хомич Дмитро Олегович,

здобувач кафедри кримінального права і процесу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРАДІЖОК ПРИРОДНОГО ГАЗУ

Оскільки природний газ є товарною продукцією, то в правовому значенні він є майном і несанкціоноване його використання тягне за собою встановлену законодавством України цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

З урахуванням позицій науковців та особливостей розслідування злочинів досліджуваної категорії, доречно сформувані структуру криміналістичної характеристики викрадення природного газу шляхом втручання в роботу лічильника із чотирьох елементів:

- 1) предмет злочинного посягання;
- 2) спосіб вчинення злочину;
- 3) «слідова картина»;
- 4) особа злочинця.

Предмет злочинного посягання – природний газ як енергетичний носій, виступає на ринку як товар, що відрізняється від інших товарів особливими споживчими властивостями, які визначають необхідність регулювання та регламентації використання цього товару, та його місця серед інших ознак складу злочину й елементів криміналістичної характеристики злочинів.

Результати вивчення даної проблеми дають можливість класифікувати систему дій злочинців, направлених на безпосереднє викрадення природного газу:

1. За часом впливу:

1.1. Регулярні. Для них характерне:

– порушення визначеного законодавством та нормативними актами порядку, умов і правил користування природним газом;